

অরিষ ... ২৬।৮।৮৩

পৃষ্ঠা... ৫

057

চট্টগ্রাম

(মতামতের জন্য সম্পাদক দায়ী নন)

দেশে এবং ফিল ও পি এইচ
ডি গবেষণা প্রসঙ্গে

চাকা বিশ্ববিদ্যালয়ের সিনেট
অধিবেশনে বিদেশে গবেষণার জন্য
সময় নিউসাইট করা ও দেশের
অভাসের এম. ফিল ও পি এইচ
ডি গবেষণা কাজকে উৎসাহিত
করিবার পিছাস্ত সম্বন্ধে আমি খিলু
আলোকপাত করিতে চাই। আলো-
চনার সর্বাঙ্গে আমি একাডেমিক
কাউন্সিল কর্তৃক পেশকৃত প্রস্তাৱ
দেখিতে হালেও তাঁদের এই
স্বত্ত্বাবলী সচেতন হওয়ার জন্য

চিঠিসমূহ

(৪-এর পাতার পর)

চাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পক্ষে গবেষণা কৰা
সম্ভব?

তাই আমি সদাশীব্র সরকার ও
বিশ্ববিদ্যালয় কর্তৃপক্ষের নিকট
আদেন করিতেছি যে, বৰ্তমান অব
স্থাৱৰ কথা বিবেচনা কৰিয়া। এম
ফিল ও পি এইচ ডি বৃত্তিৰ সংখ্যা
বৃক্ষিৰ সাথে সাথে তাঁদেৱ বৃক্ষিৰ
হার বৰ্ধিত কৰিয়া ন্যূনপক্ষে এক-
জন বিশ্ববিদ্যালয়েৰ বা সরকাৰী
কলেজেৰ প্রত্যাষকেৰ সমপৰ্যায়ে
কৰা ইউক এবং স্বৃষ্টি গবেষণাৰ
স্বার্থে একটা স্বত্ত্ব আবাসিক
হল নিৰ্মাণ কৰা ইউক।

গবেষণাৰ বাবে এবং সর্বো-
পৰি দেশেৰ স্বার্থে এন্ডলি বুবই
গুৰুত্বপূৰ্ণ। কাৰণ, যাৰা বিদেশে
গিয়া উচ্চ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিয়া
আসেন, তাঁদেৱ বেশীৰ ভাগই
সেই সব দেশেৰ সমস্যা ও গবে-
ষণা প্ৰকল্প নিয়া কাজ কৰেন।
সেখানে প্ৰচৰ স্বয়েগ-স্ববিধা
বিদ্যমান। ডিপ্রী নিয়া দেশে
প্ৰত্যাবৰ্তনেৰ পৰদেখা যায় বেশীৰ
ভাগ ক্ষেত্ৰেই তাঁদেৱ সেই সব বিজ-
গোলী দেশেৰ পৰিবেশ বৈঁজেন
এবং স্বাভাৱিক ভাৱেই না পাইয়া
কাজেৰ প্ৰতি নিউসাইট হইয়া
পড়েন। অন্য দিকে আমাৰ আমা-
দেৱ দেশেৰ সীমিত স্ববিধাৰ
বাস্তৱতা মানিয়া নিয়া দেশেৰ সম-
স্মাগত প্ৰকল্পে কাজ কৰিতেছি।
তাই দেশেৰ স্বার্থেই আমি আমাৰেৰ
এই সব গুৰুত্বপূৰ্ণ সমস্যাগুলিৰ
সহৰ সমাধান কৰিবার জন্য সৱকাৰ
ও বিশ্ববিদ্যালয় কৰ্তৃপক্ষেৰ নিকট
সবিনয় অনুৰোধ কৰিতেছি।

—মেট্ৰ ইন্দোপাল ইক
উত্তিপ বিজ্ঞান বিভাগ,
চাকা বিশ্ববিদ্যালয়।

এই পৰ্বে তাত্ত্বিক ও মৌখিক পৰী-
কায় উত্তীৰ্ণ সাপেক্ষে এবং গবেষণা
তত্ত্ববিধায়ক ও বিভাগীয় চেয়াৰ-
গ্যানেৰ স্বপ্নাবিশ সাপেক্ষে ২য়
পৰ্ব হইতে পিএইচ ডি কোৱে
হানাস্তৰ কৰা হয় (যদিও বেশীৰ
ভাগ বিভাগেই ৬০ এৰ বেশী
সময়ৰ না পাইলে স্বপ্নাবিশ কৰা
হয় না); কিন্তু সেই ক্ষেত্ৰে
বৃক্ষিৰ পৰিমাণ বাড়ে না। কাৰণ
এম.ফিল বৃত্তি ৭৫০ টাকা, কিন্তু
অনাস্ত ও মাষ্টাস ডিপ্রীৰ ১ম শ্ৰেণীৰ
সংব্যাব উপৰ বৃক্ষিৰ পৰিমাণ নিৰ্ভৰ
কৰে। প্ৰতি ১ম শ্ৰেণীৰ জন্য
৭৫০ টাকাৰ উপৰ ৫০ টাকা হারে
বেশী দেওয়া হয়।

বিশ্ববিদ্যালয়েৰ এম. ফিল
বৃত্তি মেধা তিনিতে নিৰ্বাচন কৰা
হয় এবং ১ম শ্ৰেণী প্ৰাপ্ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী
ছাড়া পুৰ কৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীই এই
বৃত্তি পায়। বেশীৰ ভাগ ক্ষেত্ৰেই
দেখা বাধা ভাল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰা হৃষি-
কৃতি কৰিয়া পাইলে গবেষণা
যুক্তিযুক্ত বলে আমি মনে কৰি।
এই সিদ্ধাস্তকে যেমন স্বাগত
জানাই দেৱনি একজন পি এইচ
ডি গবেষক হিসাবে আমাৰা যেসৰ
সমস্যাৰ সম্মুখীন হইতেছি সে
সমক্ষে কিছু আলোকপাত কৰিতে
চাই। আমীদেৱ দেশে বিশেষ
কৰিয়া চাকা বিশ্ববিদ্যালয়ে পি
এইচ ডি বৃত্তি বিলিয়া কোন বৃক্ষি
নাই। সৱাসিৱি পি.এইচডি কৰিতে
হইলে কমপক্ষে তিনি বছৰেৰ শিক্ষ-
কতা বা গবেষণাৰ অভিজ্ঞতাৰ
প্ৰয়োজন। অ্যাসিস্টেন্ট সদ্য পাশ
কৰিবার পৰ পি এইচ ডি কোৱে
তত্ত্ব হওয়াৰ আগে এম.ফিল
কোৰ্টে তত্ত্ব হইতে হয়। এম.ফিল
কোৰ্স ঘোট দুই বছৰেৰ। তবে

এত অৱৰ বৃক্ষিৰ সমস্যা জাড়াও
গবেষণা কৰ্মীদেৱ আবাসিক সমস্যা

একটা বিভাগ এবং প্ৰধান সমস্যা।
গবেষণাৰ স্বাৰ্থে সব সময় পৰে-
ষণাগাৰ ও বিভাগোৰ কাঢ়াকাছি
পাকা প্ৰয়োজন। অথচ বেশীৰ ভাগ
ক্ষেত্ৰেই বৃক্ষিধাৰী গবেষকৰা সং-
শ্ৰেষ্ঠ হলে পিট পায়ন। বিদেশে
এমনকি দেশেৰ অভাৱেৰ কয়েকটি
বিশ্ববিদ্যালয়ে উচ্চতাৰ গবেষক-
দেৱ আলাদা আবাসিক হল আছে।
চাকা বিশ্ববিদ্যালয়ে সেই রকম
হল না থাকিলেও অস্তৰাতিক
ছাত্ৰাবাস আছে। বিদেশী ছাত্ৰদেৱ
কৰ্ম দেওয়াৰ পৰ সেখানে গবেষণা
তত্ত্ববিধায়ক ও চেয়াৰমাদেৱ স্বপ্না-
বিশ সাপেক্ষ অন্যায়াদে পিট দেওয়া
যাইতে পাৱে। অথচ সেখানে
বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষক ও কৰ্মচাৰী
দেৱ কৰ্ম বৰাদ দেওয়া আছে।

একজন এম. ফিল ও পি এইচ
ডি গবেষকেৰ এই বৃক্ষিযুক্তি
ছাড়া অনুমতিক কোন ভাতা
দেওয়া হয় না। যদিও অন্যান্য
স্বয়েগ-স্ববিধা বিভাগ হইতে বহন
কৰাৰ কথা। প্ৰকৃতপক্ষে তাহা
সম্ভব হয় না। কাৰণ, যে অৰ্থ বিভা-
গীয় ধৰণেৰ জন্য বৰাদ কৰা হয়
তাহা দিয়া পুৰাপুৰিভাৱে নাকি
নিয়মিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীদেৱ কোন
পৰিচালনা ও হইয়া উঠে না। তাই
গবেষকদেৱ বৃক্ষিৰ চাকা দিয়াই
গবেষণা সাময়িকী জোগাব ও
অন্যান্য ধৰণ বহন কৰিতে হয়।
তাৰ পৱেও যদি এই বৃক্ষিৰ চাকা
দিয়া বাড়ী ভাড়া কৰিয়া থাকিতে
হয় তাহা হইলে কিভাৱে একজন

(৭-এৰ পাতায় দেখুন)